

- економіко-правовий (показники: вміння проводити проектний аналіз відповідно до нормативно-правових норм, що діють в сучасному міжнародному та українському законодавстві; вміння доцільно застосовувати різні методи аналізу ефективності соціального проекту);
- організаційно-змістовий (показники: вміння управляти ресурсами і витратами соціальних проектів; вміння приймати ефективні рішення з урахуванням цілей соціального проекту; вміння управляти просторово-часовою організацією діяльності проектної команди).

✎ Таким чином, перспективу подальших досліджень вбачаємо у наступному: а) визначенні необхідної функціональної структури професійної діяльності державного службовця у відповідності з рівнем його кваліфікації; б) визначенні структури узагальненого об'єкта діяльності державних службовців; в) виділенні елементів сукупної структури професійної підготовки державних службовців; а також поглибленому розкритті кожного із вищезазначених нами елементів.

Література.

1. Балл Г. О. Психологічні аспекти гуманізації освіти / За ред. Г. О. Балла. – Рівне, 1996. – 168 с.
2. Бикова О. В. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів пожежної охорони: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. В. Бикова. – К., 2001. – 20 с.
3. Глушук Ю. О. Підготовка державних службовців до аналітичної діяльності в системі післядипломної освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. О. Глушук. – Одеса, 2010. – 19 с.
4. Дьяченко М. И., Кандибович Л. А. Психологическая проблема готовности к деятельности. – Минск: БГУ, 1976. – 236 с.
5. Зеер Э. Компетентностный подход к модернизации профессионального образования / Э. Зеер, Э. Сыманюк // Высшее образование в России. – 2005. – №4. – С. 23–30.
6. Иванова Е. В. Социально-психологическая адаптация курсантов в ВУЗе МВД как этап профессионального становления будущих сотрудников пенитенциарной системы: дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.06 / Иванова Елена Вячеславовна. – К., 1999. – 189 с.
7. Кубицкий С. О. Система оцінювання готовності майбутніх офіцерів до професійної діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / С. О. Кубицкий. – К., 2001. – 20 с.
8. Клиффорд Ф. Грей. Управление проектами: [практическое руководство] / Клиффорд Ф. Грей, Эрик У. Ларсон; пер. с англ. – М.: Издательство «Дело и сервис», 2003. – 528 с.
9. Логачов М. Г. Психологічна підготовка особового складу спеціальних підрозділів ОВС до дій в екстремальних ситуаціях : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 / Логачов Микола Георгійович. – Харків, 2001. – 144 с.
10. Назаров О. А. Динамика первичной психологической адаптации к условиям учебы и службы в учебных заведениях МВД Украины: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Назаров Олег Александрович. – Харьков, 2001. – 200 с.
11. Половникова Ж. Ю. Формирование психологической готовности сотрудников охраны к осуществлению

профессиональной деятельности: дис. ... кандидата псих. наук : 19.00.01 / Половникова Жанетта Юрьевна. – Харьков, 1995. – 141 с.

12. Романенко Н. А. Підготовка майбутнього менеджера освітнього закладу: сучасні аспекти / Н. А. Романенко // Наука і освіта. – 2010. – № 1–2. – С. 196–201.
13. Скібіцька Л. І. Лідерство та стиль роботи менеджера: [навч. посібник] / Л. І. Скібіцька. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 192 с.
14. Шалаєв В. М. Теоретичні засади готовності курсантів до правоохоронної діяльності / В. М. Шалаєв // Науковий вісник ПДПУ ім. Ушинського. – 1998. – Вип. 4–5. – С. 49–53.
15. Шамова Т. И. Управление образовательными системами: [учебное пособие для студ. высш. учебн. заведений] / Шамова Т. И., Третьяков П. И., Капустин Н. П.; под ред. Т. И. Шамоной. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 320 с.
16. Шендеровський К. Менеджмент у соціальній роботі / Костянтин Шендеровський. – К.: Главник, 2007. – 117 с.

УДК 35.08(4-ЄС)

Олена Скоропад

СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В КРАЇНАХ-ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті розглядаються різні підходи до визначення змісту поняття «державна служба», зокрема аспекти, які охоплює державна служба. Крім того, розмежовується поняття державної служби в кожній конкретній країні, що входить до складу ЄС, а також поняття «державна служба в інституціях Європейського Союзу» і розглядається розуміння державної служби в деяких країнах-членах Європейського Союзу.

Ключові слова: державна служба, державний службовець, Європейський Союз, публічна служба, цивільна служба, реформування, суспільство.

✎ Особливість вибору даної теми статті викликана актуальністю питання щодо системи державної служби України, адже проголошення курсу на європейську інтеграцію в нашій державі викликало необхідність реформування системи державного управління України та наближення законодавства (зокрема, законодавства про державну службу) до загальноприйнятих стандартів Європейського Союзу. Для цього, перш за все, важливо вивчення досвіду країн-членів Європейського Союзу і наближення вітчизняної державної служби до загальноприйнятих її засад для країн-членів ЄС.

✎ Багато дослідників, що займалися чи займаються вивченням державної служби, часто звертали увагу на закордонному досвіді для перейняття та впровадження його в Україні. Питання розвитку державної служби ставало предметом дослідження таких вчених, як В. Авер'янов [6], О. Оболенський [7; 15], Є. Черногоно

[18], С. Дубенко [8; 9], Т. Желюк [11], Т. Мотренко [5], І. Грицяк [4], Н. Колісниченко [14] та ін. Серед іноземних науковців питанням вивчення державної служби займалися такі вчені, як Д. Боссарт, К. Демке [1] та ін.

Мета дослідження полягає у визначенні сутності державної служби, зокрема в країнах-членах Європейського Союзу.

Вна сьогоднішній день, за наявності великої кількості досліджень, що стосуються державної служби, недостатньо дослідженими залишаються особливості функціонування сучасної державної служби в країнах-членах Європейського Союзу.

Важливо зазначити, що тему феномену державної служби вивчало багато дослідників, серед яких – як представники Європейського Союзу, так і представники країн пострадянського простору. Майже всі дослідники, намагаючись надати власне визначення державної служби, сходяться в тому, що державна служба – це особливий вид служби, який означає виконання функцій, одержаних від держави за плату з державного бюджету в органах державної влади (а в деяких країнах – і в державних органах), яка виконується державними службовцями.

При цьому, на думку О. Оболенського, термін «державна служба» охоплює декілька основних аспектів, таких як:

- професійна діяльність соціального прошарку суспільства;
- галузь науки;
- галузь українського законодавства;
- відповідна галузь права;
- спеціальність вищої освіти й навчальна дисципліна [15, с. 10].

Проте, в переважній більшості державна служба в країнах-членах Європейського Союзу являє собою саме професійну діяльність соціального прошарку суспільства. Державна служба в цьому контексті, з позиції Оболенського, об'єднує тих працівників органів влади, хто працює на постійній, професійній основі, отримує заробітну плату з державного бюджету, тобто від держави в особі її органів, і перебуває на посадах в органах державної влади, включаючи органи законодавчої, виконавчої та судової влади, прокуратури тощо, та вирішує завдання і реалізує функції цих органів. При цьому, він зазначає, що державна служба, як особливий вид служби, це одна з багатьох професій, для якої потрібні професійні навички, вміння та знання, переконання, спеціальна освіта службовців. Виконання державними службовцями завдань і функцій держави на професійній основі має супроводжуватися сталістю та стабільністю державно-службових відносин, бездоганністю та ефективністю управлінської діяльності, її незалежністю від можливих політичних змін [15, с. 11]. На нашу думку, це визначення найбільш широко охоплює сучасне розуміння державної служби в Україні та європейських країнах.

Розуміння державної служби, в широкому значенні цього слова, схоже в сьогоденному суспільстві, проте в кожній країні світу має певні відмінності. Так, на території Європейського Союзу існує як поняття державної служби в кожній конкретній країні, що входить до складу ЄС, так і поняття «державна служба в інституціях Європейського Союзу». В законодавстві різних країн-членів Європейського Союзу можна відзначити дещо різне розуміння державної служби та ставлення до неї. Сутність державної служби в кожній конкретній країні визначається своїми внутрішніми законами. В Європей-

ському Союзі визначення державної служби, зокрема public, civil, що означають «публічна», «громадська», на нашу думку, мають на меті підкреслити публічний характер діяльності, спрямованості на благо суспільства та взаємодію з громадянськими інститутами. Так, термін «цивільна служба» має два різні значення: 1) державний орган, в якому працюють люди відповідно до своїх професійних якостей, професіоналізм яких доведено на основі конкурсу; 2) державні службовці, тобто службовці, що працюють в державному органі (крім військових). Цивільним службовцем можна вважати особу, задіяну в державному секторі (в органі, агентстві, відомстві). Сутність поняття «державний службовець» варіюється від країни до країни [19].

При цьому під публічною службою (public service) розуміється діяльність уряду для людей, що живуть у межах території власної юрисдикції, яка реалізовується безпосередньо через державний сектор [20].

Наприклад, в Польщі державна громадянська служба (Służba cywilna) – це група чиновників, яка працює задля забезпечення професійного, надійного, неупередженого та політично нейтрального виконання функцій держави в органах державної влади. Правові основи державної служби Польщі визначаються Законом «Про громадянську службу» («O służbie cywilnej») від 21 листопада 2008 року (авторський переклад) [2].

Важливо звернути увагу, що в деяких країнах Заходу відсутнє конкретне законодавчо закріплене визначення державної служби. При цьому законодавчо вказані особливі ознаки державного службовця, що відрізняють останнього від інших категорій працівників.

Так, в Німеччині поняття державної служби (Öffentlicher Dienst) охоплює усіх співробітників державних установ, до яких відносяться не лише працівники управлінських органів, але й судді, поліцейські, військовослужбовці, вчителі, працівники дошкільних навчальних закладів, викладачі вищих навчальних закладів та ін. На державній службі Німеччини особи поділяються на чиновників, а також службовців з працівниками державної служби. Чиновники відрізняються від службовців та працівників тим, що чиновники призначаються на службу пожиттєво, а зі службовцями та працівниками укладається трудовий договір, який може бути розірваний.

У Франції до ознак державного службовця відносяться наступні: призначення на постійну посаду, що оплачується з державного бюджету; присвоєння рангів відповідно до системи рангів центральної, територіальної, а також державної служби в системі охорони здоров'я. На державній службі (fonction publique) Франції державні службовці поділяються на дві групи:

1 – службовці, що працюють в державних закладах за наймом (на основі контракту та на умовах погодинної оплати);

2 – чиновники, які включені на постійній основі до штату державних органів та призначені на посади, які відповідають їх рангу та адміністративній ієрархії.

З огляду на вищевикладене можна зробити висновок, що державна служба в країнах-членах Європейського Союзу – діяльність усіх співробітників, зайнятих в державному секторі, який визначається в кожній країні відповідно до власних внутрішніх законів, що працюють для забезпечення професійного, надійного, неупередженого виконання функцій держави та отримують заробітну плату з державного бюджету.

Також хотілось би звернути увагу і на ті її спільні ознаки, які присутні майже у всіх країнах Європейського Союзу, незважаючи на деякі внутрішні відмінності.

Так, на відміну від України, державна служба в країнах Європейського Союзу функціонує не лише в органах державної влади, а й в державних підприємствах та організаціях; державна служба виконується державними службовцями, які, в свою чергу, поділяються на чиновників, тобто службовців, які займають посади на постійній основі, а також службовців та робітників, які працюють в державних установах за наймом по контракту.

Поняття державної служби в Європейському Союзі дещо ширше, ніж в Україні. Також ширшим є вітчизняне поняття «державний службовець». На відміну від країн Заходу, особи, що працюють в органах охорони здоров'я, у вищих навчальних закладах, школах, дошкільних навчальних закладах та інших державних організаціях, державними службовцями не вважаються.

Окрім поняття державної служби в країнах-членах Європейського Союзу існує також поняття «державна служба в Європейському Союзі», що являє собою апарат службовців державної служби, зайнятий в інституціях Європейського Союзу, з яких найбільшим роботодавцем є Європейська комісія, виконавчий орган Європейського Союзу. Державні службовці приймаються на роботу безпосередньо в установах після того, як кожен з них пройшов встановлений відбір. Службовці Комісії організовані у генеральні директорати (ГД) та служби (наприклад, юридична служба). Кожний генеральний директорат відповідає за певний напрямок політики Союзу. Очолює ГД генеральний директор, підпорядкований відповідному члену Комісії. Однак, кількість і коло повноважень генеральних директоратів не обов'язково збігаються з кількістю та повноваженнями членів Комісії (кількість ГД змінюється, наразі їх близько 30). Один член Комісії може мати у своєму підпорядкуванні кілька ГД, а коло обов'язків одного ГД може поширюватись на кількох членів Комісії. Член Комісії може взагалі не мати генерального директорату. Генеральні директорати готують проекти законодавчих пропозицій Комісії.

Проте, відмінною ознакою цієї служби є те, що особливості її функціонування відрізняються від функціонування державної служби в кожній країні-члені ЄС. Так як Україна рухається шляхом європейської інтеграції, то для вдосконалення системи державної служби нашої держави необхідно вивчення особливостей функціонування державної служби саме в країнах-членах Європейського Союзу. Важливо зазначити, що хоча державна служба в кожній країні-члені ЄС відмінна між собою, проте для усіх країн-членів Європейського Союзу наявні певні принципи, на основі яких повинно здійснюватися функціонування державної служби. Принципи, на основі яких відбувається розвиток та функціонування державної служби, повинні бути законодавчо закріплені та визначати сутнісні характеристики, зміст і значення самої державної служби. Ці принципи державної служби обумовлені конституційно визначеними принципами держави, державного управління, державного механізму, державного устрою та державного апарату. Тобто, можна сказати, що принципами державної служби є певні положення, моделі функціонування органів державної влади, які мають на меті реалізацію цілей, завдань та функцій держави та охоплюють усі сторони (організаційні, функціональні, правові та інші) державної служби. Серед принципів державної служби в країнах-членах Європейського Союзу варто згадати про такі, як верховенство права, патріотизм, професіоналізм та ін.

Важливо зазначити, що в Україні також наявні принципи, на основі яких здійснюється державна служба. Принципи державної служби нашої країни визначають-

ся Конституцією України, Законом України «Про державну службу» та іншими актами законодавства. Так, Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року в статті 3 визначає такі принципи державної служби:

- служіння народу України;
- демократизму і законності;
- гуманізму і соціальної справедливості;
- пріоритету прав людини і громадянина;
- професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі;
- персональної відповідальності за виконання службових обов'язків і дисципліни;
- дотримання прав та законних інтересів органів місцевого і регіонального самоврядування;
- дотримання прав підприємств, установ і організацій, об'єднань громадян [12].

Ці принципи державної служби на сьогоднішній день в Україні є фундаментальними для виконання державними службовцями своїх службових повноважень. Проте, так як в нашій державі відбувається реформування системи державної служби задля вступу до ЄС, принципи повинні вдосконалюватися та бути більш наближеними до принципів, які діють для країн-членів ЄС. З огляду на це, з 1 січня 2014 року вступає в дію нова редакція Закону України «Про державну службу» від 17 листопада 2011р., підписана Президентом України 10 січня 2012 р. Відповідно до статті 3 цього Закону, фундаментальними принципами державної служби є:

- верховенство права;
- патріотизм та служіння Українському народу;
- законність;
- рівний доступ до державної служби;
- професіоналізм;
- добросовісність;
- політична неупередженість;
- прозорість діяльності;
- персональна відповідальність державного службовця [13].

Варто зазначити, що ці принципи більш відповідають принципам, на основі яких відбувається функціонування та розвиток державної служби в країнах-членах ЄС. Тому сподіваємося, що нова редакція Закону України «Про державну службу» вступить в силу з 1 січня 2014 року, адже вона містить в собі ряд змін, які стосуються не лише принципів, але й особливостей оплати праці, соціального побутового забезпечення та ін. Та, за умови виконання усіх необхідних заходів з реформування системи державної служби, визначених керівництвом нашої держави, в Україні з'явиться вдосконалена, ефективна та престижна система державної служби.

⇒ Аналіз сьогоденних досліджень в галузі державної служби дає змогу нам зрозуміти ставлення науковців того чи іншого періоду до питання державної служби, а також особливостей її функціонування, зокрема в країнах-членах Європейського Союзу. Цей аналіз демонструє нам як схожі, так і відмінні між собою розуміння державної служби.

В даній статті розглядаються різні підходи до визначення поняття «державна служба», зокрема «державна служба в країнах-членах Європейського Союзу». Визначено різницю між поняттями «державна служба країн-членів ЄС» і поняттям «державна служба в інституціях Європейського Союзу». Крім того, визначені особливості функціонування державної служби, при успішному запозиченні яких для України можливе становлення ефективної системи державної служби євро-

пейського зразка. Зокрема, важливо запровадити такі принципи роботи та функціонування державної служби, які мають закладатися в основу функціонування усіх органів державної влади, бути спрямованими на виконання законодавства своєї держави, а також визначати взаємовідносини у системі органів державної влади. Варто зазначити, що їх має бути впроваджено з 1 січня 2014 року при вступі в силу нової редакції Закону України «Про державну службу» [13].

Література.

1. Боссарт Д., Демке К. Державна служба у країнах-кандидатах до вступу до ЄС: нові тенденції та вплив інтеграційного процесу (пер. з англ. О. М. Шаленко). – К.: Міленіум, 2004. – 128 с.
2. Государственная служба в Польше. Материал с Википедии – свободной энциклопедии [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://pl.wikipedia.org/wiki/S%C5%82u%C5%BCba_cywilna.
3. Государственная служба в странах основных правовых систем мира: нормативные акты / по ред. А. А. Дёмина. – М.: Книгодел, 2008. – 792 с.
4. Грицяк І. А. Управління в Європейському Союзі: теоретичні засади: Монографія. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 238 с.
5. Державна служба в Україні: соціально-правовий та організаційний аспекти: навч. посіб. / авт. кол.: Ю. П. Сурмін, Т. В. Мотренко, Р. А. Науменко та ін. : за заг. ред. Р. А. Науменко, Л. М. Гогіної. – К.: НАДУ, 2011. – 204 с.
6. Державна служба: організаційно-правові основи і шляхи розвитку / за заг. ред. проф. В. Б. Авер'янова. – К.: Ін Юре, 1999. – 272 с.
7. Державне управління, державна служба і місцевесамоврядування: монографія / кол. авт.; за заг. ред. О. Ю. Оболенського. – Хмельницький: Поділля, 1999 – 570 с.
8. Дубенко С. Д. Державна служба і державні службовці в Україні. – К.: Ін Юре, 1998.
9. Дубенко С. Д. Курс державної служби як складова підготовки державних службовців / С. Дубенко // Вісн. Держ. Служби України. – 1996. – №1. – С. 116–117.
10. Європейські принципи державного управління. Пер. з англ. О. Ю. Куленкової. – К.: Вид-во УАДУ, 2000. – С. 129.
11. Желюк Т. Л. Державна служба: Навчальний посібник. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 576 с.
12. Закон України «Про державну службу» від 16 грудня 1993 року № 3723-XII. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1993. – № 52. – ст. 490.
13. Закон України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 року № 4050-VI. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 26, ст.273.
14. Колісніченко Н. М. Європейська державна служба між традицією та реформуванням // Державне будівництво//. – 2007 № 1 ч.2. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeVu/2007-1/doc/3/02.pdf>.
15. Оболенський О. Ю. Державна служба: Підручник. – К.: КНЕУ, 2006. – 472с.
16. Окоїн П. Устрій державних установ у XXI столітті: чому бюрократія залишається в державному управлінні // Вісник УАДУ. – 1999. – № 1.
17. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». // [Електронний ресурс]. – Офіційне інтернет-представництво Президента Укра-

їни Віктора Януковича: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf.

18. Черноног Є. С. Державна служба: історія, теорія і практика: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 458 с.

19. Civil service. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Civil_service.

20. Public service. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://en.wikipedia.org/wiki/Public_service.

УДК 35.088.6

Тетяна Філіпова

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МЕНТАЛІТЕТУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

В статті розглядаються сучасні тенденції формування професійного менталітету державних службовців в контексті професіоналізації державної служби в Україні.

Ключові слова: державна служба, державний службовець, професійний менталітет державних службовців.

✎ Необхідність формування кадрового складу державного апарату професійно підготовленими висококваліфікованими фахівцями, які відповідають цілям, завданням і функціям держави, залишається найбільш гострою в умовах сучасної світової економічної кризи.

Вирішення питання формування професійного менталітету державних службовців в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів сприятиме розвитку професіоналізації державної служби через засвоєння фахівцем потрібних знань, навичок і здібностей щодо кваліфікаційних вимог для конкретної посади державного службовця, що в цілому покращить якість управлінських послуг відповідно до сучасних світових стандартів.

✎ Питання встановлення переліку і змісту професійних нормативних якостей для державних службовців присвячено велику кількість наукових досліджень (Н. Гончарук, А. Ковальова, А. Кравченко, О. Мельников, Л. Меншиков, М. Пірен, В. Попов, В. Ребало, С. Серьогін, Л. Уманський та ін.). В роботах вищезазначених науковців надається характеристика не тільки рівня спеціальних знань, умінь та навичок у сфері державного управління, але й стану здоров'я фахівця, функціональної витривалості, а також ціннісної орієнтації, мотивації, здібностей, які, в свою чергу, співвідносяться з професійною придатністю обіймати посаду на державній службі.

Для аналізу сучасної парадигми професіоналізації державної служби в Україні використані в статті нормативно-правові документи: Конституція України; Кодекс державного службовця; Закон України «Про державну службу», Укази Президента України «Про заходи щодо

Постановка проблеми

Аналіз останніх досліджень і публікацій